

Od Centra za prevenciju i vanbolničko liječenje ovisnosti do Službe za prevenciju ovisnosti

Katarina Mešin-Velkova

Od 1. travnja 2004. godine Centar za prevenciju i vanbolničko liječenje ovisnosti Pula dio je Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije, kao posebna Služba za prevenciju ovisnosti.

Više od 8 godina Centar je postojao na sadašnjoj lokaciji, radilo se s mladima i njihovim obiteljima, ali bez pravnog statusa, nesigurnog financiranja i upitnog opstanka.

Sve je počelo u Službi za epidemiologiju Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije sredinom 1993. godine kad je iz Poreča prijavljeno 10 slučajeva B-hepatitisa u vrlo kratkom vremenskom razdoblju. Epidemiološkim ispitivanjem dokazano je da se kod 9 osoba radi o ovisnicima o heroinu, kojima je u ljekarni kratko vrijeme bilo uskraćeno kupovanje novih šprica i igala. Po modelu sprečavanja širenja zaraznih bolesti, organiziran je sastanak raznih službi i stručnjaka, formirana je komisija za suzbijanje zlouporabe droga, koje je priključena uz već postojeći Fond „Zdravi grad“ Poreč. To je početak nastanka Centra za prevenciju i liječenje ovisnika Poreč.

Iste godine krajem studenog sastala se je Komisija za AIDS općine Pula, kako bi se obilježio svjetski dan borbe protiv AIDS-a 1. prosinca. Svi okupljeni stručnjaci predstavnici različitih službi, konstatairali su da AIDS u Istri prema malom broju inficiranih i oboljelih ne predstavlja zdravstveni problem, ali je problem ovisnosti o heroinu kod mladih u Puli i Istri postao vrlo uočljiv. Podatke o toj pojavi (kao i znanje o drogama) imali su predstavnici policije; kao veliki porast broja kaznenih djela povezanih sa zlouporabom psihoaktivnih, zabranjenih, tvari. Podaci su govorili i o porastu sekundarnog kriminaliteta, kojeg su počinili ovisnici o heroinu. Zaključak tog sastanka je bio, da se Komisija za AIDS, restrukturira i preimenuje u Komisiju za suzbijanje zlouporabe droga, kao stručno, savjetodavno tijelo gradskog poglavarstva Pule. Predsjednica je postala voditeljica Službe za epidemiologiju Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije Pula.

Započele su pripreme (koje su trajale 2 godine) prema prijedlogu Nacionalne strategije za suzbijanje zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj. Strategija je prihvaćena u Hrvatskom Saboru tek u proljeće 1996. godine. U skladu sa Strategijom, a uz pomoć njenog autora, prof.dr.sc. S. Sakomana, te podršku predstavnika Grada Pule, u svibnju 1995. godine započelo je s radom Savjetovalište za ovisnike u neuvjetnom prostoru jedne mjesne zajednice – bivše gostionice, gdje su dežurali članovi Komisije. Učili su o drogama od policije i kolegice, koja je u sklopu specijalizacije iz obiteljske medicine boravila i na Odjelu za ovisnike Kliničke bolnice „Sestre Milosrdnice“, te od samih ovisnika. Zahvaljujući razumijevanju tadašnjih ravnatelja Opće bolnice Pula i Doma zdravlja Pula, omogućeno je korištenje idealnog prostora za rad s ovisnicima; stara vila u centru grada, blizu bolnice odnosno Djelatnosti za hitnu medicinsku pomoć, laboratorija, psihijatrije i zaraznog odjela te Doma zdravlja. Početkom veljače 1996. godine započelo se s uređenjem prostora i okoliša vile, a zanimljivo je naglasiti da su to provodili sami ovisnici, njihovi roditelji, volonteri i mnogi donatori. Istovremeno, uz uređenje i opremanje prostora, što je izvršeno za 8 odnosno 10 mjeseci, provodio se i rad s ovisnicima i njihovim članovima obitelji, a stručno su radili uglavnom članovi Komisije.

Prema Nacionalnoj strategiji u Republici Hrvatskoj je trebalo oformiti posebnu mrežu Centara za prevenciju i vanbolničko liječenje ovisnika, čiji početak rada u Puli je početkom veljače 1996. godine među prvima u Hrvatskoj.

Istovremeno s uređenjem i opremanjem prostora, kao najvažniji dio, bilo je okupljanje i stvaranje multidisciplinarnog tima za rad s mladima i njihovim obiteljima. Stručni rad tima temelji se na Nacionalnoj strategiji, kao i najvažniji ciljevi rada Centra:

1. uspostaviti što bolju i točniju evidenciju o raširenosti problema ovisnosti na području djelovanja Centra (epidemiologija);
2. pružati pomoć ovisničkoj populaciji i njihovim obiteljima;
3. uključiti barem 50% ovisnika u terapijske programe, odnosno smanjiti broj ovisnika koji su prepušteni sami sebi („na cesti“);
4. smanjiti rizike i broj inficiranih ovisnika uzročnicima B i C hepatitisa i AIDS-a;
5. preventivne aktivnosti.

Stručni tim Centra i danas Službe za prevenciju ovisnosti čine:

- epidemiolog – voditelj Službe
- 2 psihijatra
- 1 psiholog
- 1 liječnik opće medicine

- 1 sociolog
- 2 osobe SSS.

Doktrina rada i vlastiti programi nastajali su tijekom godina na temelju potreba korisnika usluga Centra, a preferira se program života bez droga. Superviziju programa rada svih ovih godina provodi prof. dr.sc. Slavko Sakoman.

Korisnici usluga koje se pružaju u Centru svih ovih godina su eksperimentatori, konzumenti i ovisnici o drogama (najviše o heroinu) te njihovi roditelji i partneri, te mlade osobe sa psihološkim problemima.

Rad se odvija kao individualni psiho-socijalni tretman, grupni rad s ovisnicima, partnerska i obiteljska terapija, te individualni i grupni rad s roditeljima.

Programi koji se provode u Službi:

I Preventivni

1. Savjetodavni i edukacijski rad s djelatnicima škola i fakulteta, zdravstvenim i drugim djelatnicima te nevladinim udrugama.
2. Savjetodavni rad s rizičnom populacijom, djecom, mladima i njihovim obiteljima.

II Motivacijski program koji se odnosi na ovisnike, koji najčešće ne prepoznaju potrebu za liječenjem. Motivacija se odnosi na njihovo uključivanje u neki od programa Službe i/ili na motivaciju za odlazak u komunu.

III Život bez droge – drug free programom nastoji se sačuvati apstinencija od svih droga, postići promjenu načina života, učenje psihosocijalnih vještina kao i razvoj etičkih i moralnih normi uz eliminiranje kriminogenog ponašanja.

IV Programi smanjenja štete

1. Zaštitni preventivni programi usmjereni na smanjenje rizika od infekcije uzročnicima B i C hepatitisa i AIDS-a.
2. Supstitucijski programi-sastoje se u primjeni lijekova (metadon-heptanon, buprenorfin) sa ciljem smanjenja korištenja opijatskih droga, povećanju socijalne efikasnosti, smanjenje rizika za širenje HIV infekcije kao i hepatitisa B i C, te smanjenje kriminogenih aktivnosti. Heptanon i buprenorfin koriste se i kod provođenja brze i spore detoksifikacije, kao i održavanje odnosno dugotrajno uzimanje tih lijekova umjesto opijata.

V. Programi rehabilitacije i resocijalizacije provode se kao pomoć pri ostvarivanju prava iz zdravstvene i socijalne zaštite, pomoć kod zapošljavanja kao i prihvata ovisnika nakon komuna ili zatvorskih kazni.

Od početka rada Centra (veljača 1996. godine) do 31. svibnja 2005. godine bilo je ukupno 1588 evidentiranih mladih korisnika usluga, a od toga je ukupan broj evidentiranih heroinskih ovisnika 1092 osobe. Oko 80% svih evidentiranih je iz Istre (najviše iz Pule) a ostali su iz drugih županija ili iz inozemstva. Tijekom 2004. godine radilo se sa 621 osobom, od toga 496 ovisnika o heroinu, izvršena je oko 9.480 usluga. Dnevno se radi sa 30 – 50 korisnika. Od ukupnog broja ovisnika o heroinu, 95 osoba apstinira od 6 mjeseci do više od 7 godina, a 51 osoba završila je program u terapijskoj zajednici, apstinira i normalno žive.

Krajem 2004. godine, 259 osoba bilo je uključeno u jedan od oblika metadonskog programa, a u supstitucijskom programu održavanja bila je 91 osoba.

Krajem lipnja 2004. godine Službu za prevenciju ovisnosti posjetio je predsjednik Republike Hrvatske gosp. Stjepan Mesić, a mjesec dana kasnije i potpredsjednica Vlade Republike Hrvatske gđa. Jadranka Kosor, predsjednica Povjerenstva za suzbijanje zlorabe droga Vlade Republike Hrvatske. Za Dan grada Pule u svibnju 2005. godine gradonačelnik grada Pule uručio je posebno priznanje voditeljici Službe za prevenciju ovisnosti za desetogodišnji rad na prevenciji i liječenju bolesti ovisnosti.

Problem zlorabe psihoaktivnih tvari na nekom području je vrlo kompleksan. Zato je kod rješavanja tog problema kao i kod preveniranja pojave, potreban multidisciplinarni pristup, provođenje svih mjera primarne prevencije (zaštite zdravih), sekundarne prevencije (rad sa rizičnom populacijom), mjere tercijarne prevencije odnosno liječenje ovisnika, kao i svih mjera represivnih institucija (policije, odvjetništva, sudovi). Potrebna je široka suradnja i koordinacija te kontinuitet u radu, kako bi se broj novevidentiranih heroinskih ovisnika postepeno smanjivao.

Slika 1. Posjet predsjednika Stjepana Mesića Službi za prevenciju ovisnosti ZZJIZ, lipanj 2004.g.

Kontakt adresa:

Katarina Mešin - Velkova
Služba za prevenciju ovisnosti
Zavod za javno zdravstvo Istarske županije
Sv. Mihovila 2, 52100 Pula
tel. 052 217-501
e-mail: ovisnost@zzjiz.hr